

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาระบบห้องสมุดอัตโนมัติของโรงเรียนปรีณสร้อยแยลส์วิทยาลัย จังหวัด เชียงใหม่ มีเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียน วัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียน ประโยชน์ของห้องสมุดโรงเรียนและลักษณะงานของห้องสมุดโรงเรียนเป็นต้น ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดอัตโนมัติเช่นแนวคิดในการพัฒนาระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ความหมายของระบบห้องสมุดอัตโนมัติ วัตถุประสงค์ของระบบห้องสมุดอัตโนมัติและ กระบวนการทำงานของระบบห้องสมุดอัตโนมัติดังรายละเอียดตามลำดับดังนี้

2.1 ห้องสมุดโรงเรียน

2.1.1 ความหมายและความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียน

กุหลาบ ปิ่นลายนาค (2536 :1) ให้ความหมายของห้องสมุดโรงเรียนว่า เป็นสถานที่รวบรวมหนังสือ วารสาร เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆตลอดจน โสตทัศนวัสดุที่สอดคล้องกับหลักสูตรในปัจจุบัน เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนของครู และนักเรียนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

ลมูล รัตตากร (2530 :16) ให้ความเห็นเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนว่า ห้องสมุดโรงเรียนเป็นรากฐานของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นศูนย์กลางของโรงเรียน และหัวใจของโรงเรียน เป็นสถานที่ที่ทุกคนในโรงเรียนสามารถเลือกอ่านหนังสือและค้นคว้าความรู้ต่างๆได้โดยอิสระนอกเหนือจากการเรียนในชั้น ซึ่งจะสร้างความพอใจและสุขใจแก่ผู้ที่รักการอ่าน และการค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ห้องสมุดโรงเรียนยังช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการอ่านหนังสือที่ตนชอบ ทำให้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินอย่างคุ้มค่า

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2536 :14) ระบุว่า ห้องสมุดโรงเรียนควรทำหน้าที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ (Learning Resource Center) และเป็นองค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษา

สมชาย พุทธิมา(2540:15) ได้ให้ความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียน ว่าห้องสมุดโรงเรียนจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น ห้องสมุดโรงเรียนกับการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างมากมีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอนและทำให้นักเรียนรู้สึกเพลิดเพลิน

2.1.2 วัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน จึงมีหน้าที่สนองระบบการศึกษาในโรงเรียน ทั้งนี้กวีวิชาการด้านห้องสมุดได้กำหนดวัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียนไว้ตามลำดับดังนี้

รัฐจวน อินทรกำแหง(2531 :20) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียนดังนี้

1. เตรียมหนังสือและวัสดุเพื่อส่งเสริมหลักสูตร นโยบายและโครงการของโรงเรียนให้บรรลุหลักการและจุดหมายที่วางไว้
2. เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ ความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อความเจริญงอกงามของสติปัญญาและจิตใจ
3. ส่งเสริมและแนะนำการอ่านแก่นักเรียนให้นักเรียนสามารถหาความสุขความเพลิดเพลินจากการอ่าน รวมทั้งมีวิจารณญาณในการอ่าน
4. เตรียมนักเรียนให้มีประสบการณ์ในการใช้ห้องสมุดเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านและการค้นคว้าเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต
5. ให้นักเรียนเกิดทักษะในการใช้หนังสือและวัสดุสนเทศเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า
6. ให้บริการและความสะดวกแก่ครูในการเลือกใช้นั่งหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆในห้องสมุดเพื่อประโยชน์ในการสอน
7. ให้ความร่วมมือกับครูและผู้บริหารในทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของห้องสมุด
8. ให้ความร่วมมือกับบรรณารักษ์ห้องสมุดอื่นๆในชุมชนเดียวกันเพื่อช่วยสร้างสรรค์ งานห้องสมุดของชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า

กัญญาพร นิตยะประภา(2534 :3) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ห้องสมุดโรงเรียน

ว่า

1. ส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน
2. ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเอง
3. ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆรอบตัวอย่างกว้างขวาง
4. ฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้และระมัดระวังรักษาหนังสือและวัสดุเพื่อการศึกษาอื่นๆในห้องสมุด
5. ฝึกให้นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม

6. ส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโรงเรียน

2.1.3 ประโยชน์ของห้องสมุดโรงเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ(2536:1) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของห้องสมุดโรงเรียนที่นักเรียนจะได้รับจากการใช้ห้องสมุดดังนี้

1. สามารถติดตามข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศซึ่งเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วได้ทันทั่วถึง
2. ได้รับความรู้ลึกซึ้งและได้มีโอกาสศึกษาความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ
3. เกิดความริเริ่มใหม่ๆ มีทัศนคติที่กว้างขวาง
4. สามารถสร้างสรรค์วรรณกรรมเรื่องใหม่ๆ ขึ้นได้ โดยใช้หนังสือประกอบการค้นคว้าวิจัย
5. ช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม
6. ใช้หนังสือให้สอดคล้องกับความต้องการของตน ทั้งในด้านความรู้และในด้านให้ความเพลิดเพลิน
7. ใช้ความรู้จากห้องสมุดช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าตามแต่ภาระหน้าที่ของแต่ละบุคคล

กุหลาบ ปิ่นลายนาค (2536 :3) ได้ระบุถึงประโยชน์ห้องสมุดโรงเรียนว่า

1. เป็นศูนย์กลางการอ่าน การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อ่านหนังสือโดยเสรี จะสามารถพัฒนาทักษะและรสนิยมได้เป็นอย่างดี
2. เป็นศูนย์ปฏิบัติการในโรงเรียน เพื่อศึกษาและวิจัย เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ตามลำพัง หรือทำงานเป็นกลุ่ม
3. เป็นศูนย์กลางวัสดุ รวบรวมวัสดุสิ่งพิมพ์ และวัสดุไมตรีพิมพ์ สำหรับบริการครูและนักเรียนของโรงเรียน
4. เป็นศูนย์กลางแนะแนวการอ่าน บริการแนะแนวการอ่าน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับคำแนะนำเป็นรายบุคคลในเรื่องต่างๆ เช่น ด้านสังคม การศึกษาและอาชีพ เป็นต้น
5. เป็นศูนย์กลางการสอน โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียน จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้กว้างขวางขึ้น เป็นการปรับปรุงคุณภาพในด้านการเรียนการสอนของครู โดยห้องสมุดจัดหนังสือไว้ตามที่ครูต้องการใช้ในการสอนวิชาต่างๆ

2.1.4 ลักษณะงานของห้องสมุดโรงเรียน

งานห้องสมุดเป็นงานบริการทางวิชาการ(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ:16) แบ่งเป็น 5 งานคือ

1. งานบริหาร เป็นงานที่ต้องนำเอาหลักการบริหารงานทั่วไปมาใช้ เพื่อดำเนินงานห้องสมุดให้บรรลุเป้าหมาย งานบริหาร ได้แก่ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบาย บุคลากร อาคารสถานที่ ทรัพย์สิน การเงิน งานธุรการ งานเก็บสถิติและรายงาน และงานประชาสัมพันธ์
2. งานเทคนิค เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการค้นคว้า วัสดุสารนิเทศจากห้องสมุด ได้แก่ การเลือกและจัดหา การวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ การจัดเตรียมเพื่อให้บริการ การระวังรักษา การสำรวจและจำหน่ายออก
3. งานบริการ เป็นงานที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในด้านการอ่าน การค้นคว้าหาความรู้ และการส่งเสริมการอ่านให้กว้างขวางและทั่วถึง งานบริการแบ่งเป็น 2 ประเภทคืองานบริการห้องสมุดและงานกิจกรรมห้องสมุด
4. งานสนับสนุนการเรียนการสอน เป็นงานที่สนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการในวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร และส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
5. งานกิจกรรมนักเรียนและงานสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด งานกิจกรรมนักเรียนเป็นงานที่จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่นักเรียนให้มีความรู้ นอกเหนือจากที่หลักสูตรกำหนดเนื้อหาวิชาไว้

2.2 ห้องสมุดอัตโนมัติ

2.2.1 แนวคิดในการพัฒนาระบบห้องสมุดอัตโนมัติ

สมพิศ คูศรีพิทักษ์(2539:7) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบห้องสมุดอัตโนมัติว่า ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์สามารถแพร่กระจายไปได้ทั่วโลกอย่างรวดเร็วด้วยพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศ จนทำให้โลกปัจจุบันนับวันจะแคบลง เพราะเหตุการณ์และข้อมูลข่าวสารต่างๆ สามารถลี้ภัยไหลกระจายและแพร่ภาพไปได้แทบทุกพื้นที่ของโลก เกือบจะในทันทีที่เหตุการณ์นั้นๆเกิดขึ้น เทคโนโลยีระบบทางด่วนสารสนเทศ (Information Superhighway) หรือเครือข่ายโทรคมนาคมที่มีความเร็วและความจุในการส่งข้อมูลสูง

(Broadband Communication Network) ที่เชื่อมต่อครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ อย่างทั่วถึง สามารถส่งข้อมูลอักขระ เสียง ตลอดจนภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวที่สามารถโต้ตอบกันได้ และกำลังมีการวางแผนจัดสร้างโครงข่ายกันอยู่ในหลายประเทศทั่วโลก จะยิ่งทำให้โลกแคบลงและมีสภาพไร้พรมแดนมากขึ้น เหตุเกิดที่มุมโลกแห่งใดไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ การเมืองหรือสังคมอาจมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของมนุษย์ในมุมอื่นๆของโลกได้เหมือนปฏิกิริยาลูกโซ่ โดยนัยดังกล่าวนี้ความต้องการบริโภคข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศของมนุษย์ในยุคโลกไร้พรมแดนนี้ จึงมีมากมายมหาศาลจนมีคำกล่าวว่า สารสนเทศคืออำนาจ เพราะผู้ที่เข้าถึงสารสนเทศก่อนผู้อื่นย่อมมีโอกาสเป็นผู้นำในการดำเนินการและการแข่งขันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

ห้องสมุดเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่จัดเก็บรวบรวมสารสนเทศ และอารยธรรมของมนุษยชาติ ในทุกยุคทุกสมัย นับตั้งแต่ชนชาติซูเมเรียนได้คิดประดิษฐ์ตัวอักษรยูนิฟอร์มขึ้นมาในโลกเมื่อประมาณ 5000 ปีมาแล้ว ระบบและวิธีการจัดเก็บหนังสือในห้องสมุดยุคก่อนๆที่จัดจำแนกประเภทหนังสือและให้บริการต่างๆแก่ผู้ใช้บริการในระบบที่ทำด้วยมือทั้งหมดนั้น ไม่สามารถตอบสนองความต้องการการใช้สารสนเทศจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งหรือ ผู้ใช้ไม่สามารถรอคอยสารสนเทศที่ห้องสมุดจะต้องใช้เวลานานในการค้นหาและรวบรวมให้ได้ ห้องสมุดที่ใช้บัตรรายการเป็นเครื่องมือช่วยค้นหาสารสนเทศในห้องสมุด ใช้หนังสือบรรณานุกรม และดัชนีวารสารในการรวบรวมสารสนเทศจากแหล่งอื่นๆ และอาจใช้เวลาอีกเป็นสัปดาห์ หรือเป็นเดือนเพื่อรวบรวมตัวสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการให้แก่ผู้ใช้นั้นกำลังจะเป็นอดีต ห้องสมุดมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นเพราะทรัพยากรที่จำกัดของห้องสมุด ไม่มีห้องสมุดแห่งใดสามารถมีสารสนเทศทุกอย่างที่ผู้ใช้ต้องการได้ครบถ้วน และเมื่อผนวกกับความต้องการใช้สารสนเทศที่รวดเร็ว กลุ่มเล็กและหลากหลายของผู้ใช้ห้องสมุดจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศ(Information Technology) อันได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการจัดเก็บ ค้นหาสารสนเทศและเทคโนโลยีโทรคมนาคมที่ใช้ในการเชื่อมโยงผู้ใช้งานกับฐานข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อค้นหา เผยแพร่ กระจาย และแลกเปลี่ยนสารสนเทศ หรือใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันในระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงถึงกันได้ทั้งภายในห้องสมุดเอง ภายในสถาบัน ระหว่างสถาบัน และระหว่างประเทศต่างๆ ทั่วโลก

เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ดังกล่าวนี้ ห้องสมุดจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบบการจัดเก็บค้นหาสารสนเทศในห้องสมุดให้เป็นระบบฐานข้อมูลอัตโนมัติที่จัดเก็บสื่อต่างๆ ได้ทุกรูปแบบ สามารถเชื่อมโยงการทำงานในขั้นตอนต่างๆ ของห้องสมุดเข้าด้วยกัน และมีศักยภาพสูงเพียงพอที่จะเชื่อมโยงกับเครือข่ายสารสนเทศในระดับต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อถึงเวลาที่มีการประยุกต์ระบบทางด่วนข้อมูลกับเครือข่ายห้องสมุด ก็จะแปรรูปห้องสมุดแบบเดิมเป็นห้องสมุดเสมือน(Virtual Library) และห้องสมุดวิถีไกลที่จะช่วยแก้ปัญหาห้องสมุดไม่พอหรือ

หนังสือไม่พอได้

ราม ป้อมทอง (2541) ได้ศึกษา กระบวนการตัดสินใจเลือกระบบห้องสมุดอัตโนมัติของ ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่ากระบวนการตัดสินใจเลือกระบบห้องสมุดอัตโนมัติของ ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทำ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรง ตำแหน่งผู้อำนวยการหอสมุดกลางของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นผู้ตัดสินใจเลือกระบบห้องสมุด อัตโนมัติมาใช้ในการดำเนินงานของห้องสมุด จำนวน 22 คน ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของการนำ เทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ในห้องสมุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดหาระบบห้องสมุดอัตโนมัติ คือ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ ปัจจัยขององค์กรที่มีผลต่อการตัดสินใจของ ผู้บริหารห้องสมุด ได้แก่ งบประมาณ แผนงานของห้องสมุด และการสนับสนุนจากหน่วยงาน ภายนอก เกณฑ์พิจารณาในการเลือกระบบห้องสมุดอัตโนมัติที่ผู้บริหารห้องสมุดให้ความสำคัญใน ระดับมากที่สุด คือ คุณสมบัติของซอฟต์แวร์ สำหรับกิจกรรมที่ผู้บริหารห้องสมุดส่วนมากทำเป็น กิจกรรมที่ 1 คือ การวางแผน กำหนดความต้องการและขอบเขตของโครงการ ผู้บริหารห้องสมุดมี ความเห็นว่า ผลการดำเนินงานบริการ เป็นผลที่ได้รับในระดับมากที่สุดจากการตัดสินใจเลือกระบบ ห้องสมุดอัตโนมัติ กระบวนการตัดสินใจเลือกระบบห้องสมุดอัตโนมัติของ ผู้บริหารห้องสมุด มหาวิทยาลัย พบว่าอยู่ในระดับมากในทุกด้าน เมื่อทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความแปรผันพบว่า การกระจาย ของข้อมูลน้อย และเมื่อทดสอบค่าไคสแควร์ พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้คือ กระบวนการตัดสินใจเลือกระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ของผู้บริหารห้องสมุดอุดมศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน

สุดใจ ธนไพศาล (2540) ได้ศึกษา การพัฒนาระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ห้องสมุดคณะ แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประสบปัญหาจากความเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก การเพิ่มปริมาณอย่างรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร ตลอดจน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารทางไกล มีผลกระทบต่อผู้ ปฏิบัติงานและผู้ใช้บริการห้องสมุด ทำให้การทำงานเกิดความล่าช้า ไม่สะดวก ไม่ตรงกับ ความต้องการใช้บริการของอาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร ประเภทอื่นๆ ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหานี้ จึงนำทฤษฎีการวางแผนกลยุทธ์(Strategic Planning) มาใช้ โดยศึกษาถึงสภาพแวดล้อมทั่วไป โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อนขององค์กร และการใช้ กลยุทธ์เพื่อแก้ปัญหาด้วยการพัฒนาระบบ ห้องสมุดอัตโนมัติ (Automated Library) โดยการเลือกใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วางแผน การดำเนินงานและกำหนด งบประมาณค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537-2540 ตลอดจนกำหนดวิธีการ ควบคุมประเมินผล เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขระบบ อัตโนมัติต่อไป

2.2.2 ความหมายของระบบห้องสมุดอัตโนมัติ

ประจักษ์ พุ่มวิเศษ(2542 :71) ได้ให้ความหมายของระบบห้องสมุดอัตโนมัติว่า ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ เป็นระบบการทำงานของห้องสมุดโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วย เพื่อให้การทำงานของฝ่ายต่างๆ ในห้องสมุดสามารถทำงานเชื่อมโยงประสานกันได้อย่างต่อเนื่องไม่ต้องทำงานด้วยมือซ้ำๆหลายครั้ง

นิริมา สังคหะ(2542 :79) ได้ให้ความหมายของระบบห้องสมุดอัตโนมัติว่า ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ เป็นการผสมผสานการทำงานร่วมกันของฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ เพื่อการจัดการงานห้องสมุด ประกอบด้วยชุดคำสั่งด้านงานวิเคราะห์ทรัพยากร งานจัดหา งานบริการยืม-คืน งานสืบค้นหนังสือ งานยืมระหว่างห้องสมุด และงานควบคุมวารสาร

2.2.3 วัตถุประสงค์ของระบบห้องสมุดอัตโนมัติ

สมพิศ คูศรีพิทักษ์(2539:9) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของระบบห้องสมุดอัตโนมัติไว้ดังนี้

1. จัดระบบการจัดเก็บค้นหาและเผยแพร่สารสนเทศของห้องสมุด ให้ง่ายสะดวกรวดเร็ว เพื่อลดภาระงานประจำของห้องสมุดอย่างต่อเนื่องและครบวงจรนับตั้งแต่ระบบในการจัดหาสารสนเทศ ระบบวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการสารสนเทศ ระบบการสืบค้นสารสนเทศ ระบบการควบคุมวารสาร ระบบการยืมคืนสารสนเทศ ระบบภาพลักษณ์(Image System) ระบบสื่อประสม(Multimedia System) และระบบอื่นๆ ตามความต้องการของห้องสมุดแต่ละแห่ง แต่ละระบบก็จะมีระบบการทำงานย่อยๆ ที่สามารถประสานสัมพันธ์เชื่อมต่อกันได้อย่างต่อเนื่องเป็นระบบเดียวกัน
2. เมื่อมีจัดระบบเครือข่ายระดับต่างๆ เชื่อมโยงกับระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ผู้ใช้ไม่ว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด หรือผู้ใช้บริการห้องสมุดสามารถสร้างฐานข้อมูลร่วมกันหรือใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อทำการสืบค้นสารสนเทศทางไกล (Remote Login) ถ่ายโอนแฟ้มข้อมูล(File Transfer) หรือใช้บริการยืมระหว่างห้องสมุดจากห้องสมุดแห่ง หนึ่งแห่งใดในเครือข่ายโดยผ่านทางคอมพิวเตอร์ได้ โดยไม่ต้องเดินทางไปสืบค้น หรือคัดลอกด้วยตนเองที่ห้องสมุด นอกจากนี้ยังอาจสื่อสารข้อมูลกับห้องสมุดและสมาชิกอื่นๆ ได้ในระบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล (Electronic Mail : E-mail)

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2543:60) กล่าวว่า ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ(Automated Library System) เป็นการนำเอาเอาคอมพิวเตอร์มาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุดซึ่งทำให้ขั้นตอนการทำงานของ

บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเปลี่ยนไป ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดจะได้รับความสะดวกมากขึ้น และทำให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นิธิตา สังคะ (2540:30) ได้กล่าวถึงความหมายของระบบห้องสมุดอัตโนมัติในอีกแง่หนึ่งว่า ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ หมายถึง การผสมผสานการทำงานร่วมกันของฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ เพื่อการจัดการงานห้องสมุด ประกอบด้วยชุดคำสั่งด้านการวิเคราะห์ทรัพยากร งานจัดหางาน บริการยืม – คืน งานสืบค้นข้อมูล งานยืมระหว่างห้องสมุด และงานควบคุมวารสาร

2.2.4 กระบวนการทำงานของระบบห้องสมุดอัตโนมัติ

น้ำทิพย์ วิภาวิน(2542:68) ได้กล่าวถึงกระบวนการทำงานของห้องสมุดอัตโนมัติดังนี้

เมื่อหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ที่เข้ามาใหม่ เจ้าหน้าที่จะค้นฐานข้อมูลและดูบัตรรายการเดิม ถ้ามีข้อมูลที่สมบูรณ์ในฐานข้อมูลให้ Copy ได้เลย แต่ถ้ามีข้อมูลที่ใกล้เคียงให้พิมพ์และเช็คเพิ่มหลักฐานในฐานข้อมูลแล้วใส่ไว้ในหนังสือเพื่อส่งต่อให้ Copy Catalog

ในกรณีที่ไม่มีข้อมูลที่คล้ายคลึงกัน บรรณารักษ์จะต้องทำการวิเคราะห์หมวดหมู่และลงรายการใน Worksheet เรียกว่า Original Catalog แล้วส่งหนังสือหรือสิ่งพิมพ์กับ Worksheet ไปให้แผนกป้อนข้อมูล ลงรายการในฐานข้อมูลและส่งต่อไปทำสันหนังสือและส่งขึ้นชั้นวาง

เนื่องจากการจัดทำรายการของหนังสือและสิ่งพิมพ์ในระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ประกอบด้วยข้อมูลหลายส่วน ส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลจากบัตรรายการเดิมของห้องสมุด และอีกส่วนที่เป็นข้อมูลรายการของหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ของห้องสมุดอื่นๆ ที่นำมาจากฐานข้อมูลบรรณานุกรม เช่น Oclc การควบคุมมาตรฐานของการลงรายการหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ในฐานข้อมูล ของแต่ละห้องสมุดจึงมีความสำคัญมาก โดยทั่วไปห้องสมุดที่จะมีนโยบายภายใน เพื่อควบคุมมาตรฐานการลงรายการ นอกจากนี้ยังต้องใช้เพิ่มมาตรฐานของฐานข้อมูล และคู่มือมาตรฐานต่างๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้บรรณารักษ์ทุกคนทำงานในทิศทางเดียวกัน

กรรณิการ์ ลินพิศาล(2537 : 5) ได้ระบุขั้นตอนการทำงานของระบบห้องสมุดอัตโนมัติไว้ดังนี้

ขบวนการทำงานและการเลื่อนไหลของระบบห้องสมุดอัตโนมัติจะ ประกอบด้วย การป้อนข้อมูล (INPUT) การปฏิบัติงานของระบบ และการออกรายงาน

ระบบห้องสมุดอัตโนมัติแต่ละระบบ ต้องมีการป้อนข้อมูลเข้าสู่ระบบ ข้อมูล ข่าวสาร วัสดุต่างๆ ในห้องสมุดเป็นข้อมูลดิบที่จำเป็นต้องมีการแปลงผัน ให้เป็นรูปแบบตามที่ระบบคอมพิวเตอร์สามารถรับได้ เมื่อระบบคอมพิวเตอร์รับข้อมูลที่ได้รับการแปลงผันที่อยู่ในรูปแบบที่ถูกต้องแล้ว จึงจะนำไปปฏิบัติการและออกรายงานมาให้ เช่น ในระบบของการจัดซื้อจัดหาระบบคอมพิวเตอร์

ต้องการป้อนข้อมูลหนังสือในรูปของบรรณานุกรม ข้อมูลงบประมาณ รายชื่อร้านค้า อัตราแลกเปลี่ยนเงิน ฯลฯ เมื่อข้อมูลเหล่านี้ได้ป้อนเข้าสู่ระบบแล้ว ก็จะประมวลผลโดยการจัดเรียง จัดรวม คำนวณ เปรียบเทียบ จัดเก็บไว้เพื่อการสืบค้น หรือเพื่อการออกรายงาน ซึ่งสามารถเรียกใช้ได้ทุก ครั้งเมื่อต้องการ แต่การประมวลผลดังกล่าวนี้ระบบไม่สามารถทำงานเองยังคงต้องอาศัยการควบคุมดูแลและสั่งการจากคน ผลงานหรือผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผล คือการออกรายงาน ตัวอย่างการออกรายงานของระบบคือ รายชื่อหนังสือที่ทำการวิเคราะห์และกำหนดครุธรรมิระเบียบข้อมูล และป้ายหนังสือเป็นต้น

2.2.5 ผลกระทบของการใช้โปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ

จันทร์เพ็ญ กล่อมใจขาว(2541) ได้ศึกษา ผลกระทบของระบบห้องสมุดอัตโนมัติต่อการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ในด้านคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งงาน ที่รับผิดชอบ และความพึงพอใจในการทำงาน สมมติฐานการวิจัยมีดังนี้ 1) การทำงานในระบบห้องสมุดอัตโนมัติส่งผลให้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ส่วนภูมิภาคต้องเรียนรู้ และติดตามความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงบทบาทในการให้บริการ 2) บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคมีความพึงพอใจ ระดับมากต่อการทำงานในระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ในด้านความสำเร็จในการทำงาน ความมั่นคงในการทำงาน และความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ส่วนภูมิภาคเห็นว่าการทำงานในระบบห้องสมุดอัตโนมัติทำให้ บรรณารักษ์จำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการทำงานด้านระบบห้องสมุดอัตโนมัติ และระบบงานคอมพิวเตอร์ในระดับมาก นอกจากนั้นบรรณารักษ์ยังจำเป็นต้องมีความรู้ภาษาต่างประเทศในระดับมากที่สุด และความรู้เบื้องต้นทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับมาก รวมทั้งจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทในการให้บริการ โดยเฉพาะบทบาทในการช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว และบทบาทในการติดตาม ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ส่วนภูมิภาคมีความพึงพอใจในการทำงานในระบบห้องสมุดอัตโนมัติในระดับมาก ในด้านความสำเร็จในการทำงาน ความมั่นคงในการทำงาน ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และการบริหาร

ประณิตา ใจแก้ว(2544) ได้ศึกษา การพัฒนาระบบการจัดการและการบริการห้องสมุดวิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง พบว่าโปรแกรมระบบการจัดการและการบริการห้องสมุดนี้มีความสะดวกต่อการใช้งานของบรรณารักษ์ห้องสมุดในการจัดการและการบริการของห้องสมุด ทำให้ได้รับข้อมูลสารสนเทศที่มีความถูกต้อง รวดเร็วและเป็นอัตโนมัติ ช่วยลดขั้นตอนการทำงานที่เกี่ยวข้อง

ปฏิบัติเป็นประจำ อีกทั้งยังช่วยให้ความสะดวกต่อผู้เข้ามาใช้บริการห้องสมุดในการสืบค้นข้อมูลหนังสือ เนื่องจากทำให้สามารถสืบค้นข้อมูลหนังสือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University